

GELE HAARKWALLEN, AMERIKAANSE ZWAARDSCHEDEN EN ARCTISCHE ZEEHONDEN: ONZE KUST IN DE GREEP VAN HET NOORDEN?

G. RAPPÉ

Elders in dit nummer hebt u kunnen lezen over een invasie van een noordelijke kwal (Rappé, 1987) en de uitbreiding van de Amerikaanse zwaardschede vanuit de Duitse Bocht tot bij ons (Kerckhof & Dumoulin, 1987). Er zijn de afgelopen winter echter nog enkele noordelijke gasten onze kust komen bezoeken. Met noordelijk wordt hier niet de centrale of noordelijke Noordzee bedoelt maar het poolgebied! In één maand zijn in de lage landen drie arctische zeehondensoorten waargenomen. Hun normale leefgebied is het pakijns en directe omgeving.

Ringelrob, Stinkrob of Kleine Zeehond *Pusa hispida* (Schreiber, 1775)

Op 3 februari 1987 werd te Wenduine een éénjarig vrouwtje aangetroffen van deze soort. Dit is de eerste waarneming voor België. De ringelrob is de soort van het vaste pakijns en de normale prooi voor de ijsbeer en de eskimo. Naast het Noordpoolbekken en de randgebieden (tot Noord-IJsland) bevindt zich ook een populatie in het noorden van de Baltische Zee. Dat de soort hier vroeg of laat zou opduiken was te verwachten. In Nederland heeft men ze de laatste 15 jaar regelmatig gezien, in totaal wel een 15-tal keer, o.a. minstens tweemaal in de Westerschelde (Breskens, 1972; Terneuzen, 1985). De waarneming bij ons is echter niet de zuidelijkste: de Ringelrob werd ook al gevonden in Frankrijk (1911, 1980) en Portugal (1968). Het bijzondere van de Belgische vondst is het tijdstip. Er zijn slechts weinig Westeuropese gevallen in de wintermaanden genoteerd. De piek ligt in juli-augustus. Ligt een verschillende herkomst hier misschien aan ten grondslag?

Klapmuts *Cystophora cristata* Nilsson, 1841

Een tweede primeur voor ons land, amper een maand na de vorige, vormde de Klapmuts die een tweetal weken in de Schelde heen en weer heeft gezwommen. Het dier werd op 28 februari 1987 bij Merelbeke opgemerkt (mogelijks eerder al bij Wetteren), op 1 maart te St Amandsberg (Gent) om tenslotte op 12 maart te Kain-lez-Tournai (3 km stroomafwaarts van Doornik) uit de rivier te worden gevestigd.

Via de Zoo van Antwerpen werd het dier, net als de Ringelrob, naar de zeehondencrèche van Pieterburen overgebracht. Het betrof eveneens een eenjarig vrouwtje. In dezelfde periode, op 3 maart, werd een zeehond opgemerkt bij de Dampoort te Brugge. Volgens een krantenbericht herkenden specialisten van het Dolfinarium het dier als een volwassen (Gewone?) zeehond. Deze waarneming heeft dus niets te maken met de Klapmuts in de Schelde, zoals sommige kranten en ook Asselberg (1987) suggereren.

De Klapmuts is in West-Europa een erg zeldzame dwaalgast, het meest nog in Groot-Brittannië. Er is een oud gegeven van Frankrijk (île d'Oléron, 1843). In 1978 echter werd zowel in Denemarken als in Frankrijk (bij de Spaanse grens) een exemplaar opgemerkt. In juli 1981 zwom een volwassen exemplaar in de Oosterschelde rond. Een belangrijke populatie bevindt zich bij Jan Mayen, waar wellicht de herkomst van de zwervers dient gezocht.

De veronderstelling van Kruyfhoofd (1987) als zou het dier met een vissersboot zijn meegebracht en ontsnapt of gelost, is in het licht van het bovenstaande en de waarnemingen van andere arctische zeehonden afgelopen winter wel erg ver gezocht. Tenzij de vissersboot in kwestie de Ark van Noah was.

Zadelrob *Pagophilus groenlandicus* (Erxleben, 1777)

Hoewel niet op onze kust waargenomen vermeld ik onderstaande gegevens toch omdat ze in het kader passen.

Eind februari werd op Rottum een ouder mannetje en begin maart op Texel een jong mannetje Zadelrob bemachtigd en naar Pieterburen overgebracht. Het betreft de eerste gevallen voor Nederland. Bij ons is de soort nooit vastgesteld. Wel is ze vroeger reeds waargenomen op de Engelse en Duitse Noordzeekust. Vermoedelijk komen ook deze zeehonden van Jan Mayen vandaan.

Als drie arctische soorten terzelfdertijd extreem zuidelijk gaan zwerven, kan dat geen toeval zijn. De voorbije winter was relatief streng, maar toch niet Elfstedentochtstreng zoals de twee winters daarvoor. Wel hebben we een hele tijd mogen genieten van polaire luchtstromingen. Wellicht zijn ook polaire watermassa's verder zuidelijk doorgedrongen gewoonlijk doen. De recente gebeurtenissen, kwallen, zwaardscheden en zeehonden, wijzen in de richting van een sterkere noordelijke invloed het afgelopen jaar. Er wordt wel eens beweerd dat Gele haarkwallen na een strenge winter meer gezien worden. Dat was o.a. het geval in Nederland in augustus 1963, na de strenge winter '62-'63. In de jaren 1976, 1979, 1985

was dat bijlange niet het geval. Of werden ze over het hoofd gezien? Het is een feit dat de waarnemingsdichtheid omgekeerd evenredig is met de hoeveelheid volk op het strand, m.a.w. het laagst in juli en augustus.

Als het zo is dat onze kust momenteel een sterkere noordelijke invloed ondervindt, dan is het belangrijk ook aandacht te hebben voor zuidelijke fauna- en flora-elementen. *Diogenes pugilator* (Roux, 1828) vb is weer verdwenen, na erg talrijk te zijn geweest vóór de winter '84-'85. Wat met de Breedpootkrab: wordt ze niet meer genoteerd omdat ze te gewoon geworden is of gaat ze achteruit? Hierin schuilt een groot gevaar: een vermeend algemene soort kan sterk achteruitgaan of verdwijnen zonder dat het opgemerkt wordt. Om nog een voorbeeld te noemen: waar is de Fluwelen Zwemkrab gebleven? In de zeventiger jaren konden er enige tientallen gevonden worden op een strandwandeling.

Literatuur

- Asselberg, R., 1987. Een "zeehond" in de Belgische binnenwateren. *Marswin*, 8 (1): 27-28.
- Kerckhof, F. & E. Dumoulin, 1987. Eerste vondsten van de Amerikaanse zwaardschede *Ensis directus* (Conrad, 1843) langs de Belgische kust. *De Strandvlo*, 7 (2): 51-52.
- Kruijfhooft, C., 1987. Een jonge Klapmuts in de Schelde. *Wielewaal*, 53: 114.
- Rappé, G., 1987. Een invasie van Gele Haarkwallen, *Cyanea capillata* (L.). *De Strandvlo*, 7 (2): 46-50.

Kapelstraat 3
9890 Ursel